

Foto: Gràcia Salas

Camí de les cases de Planícia

Paratge natural de la Serra de Tramuntana

**Govern
de les Illes Balears**

Obra Social "la Caixa"

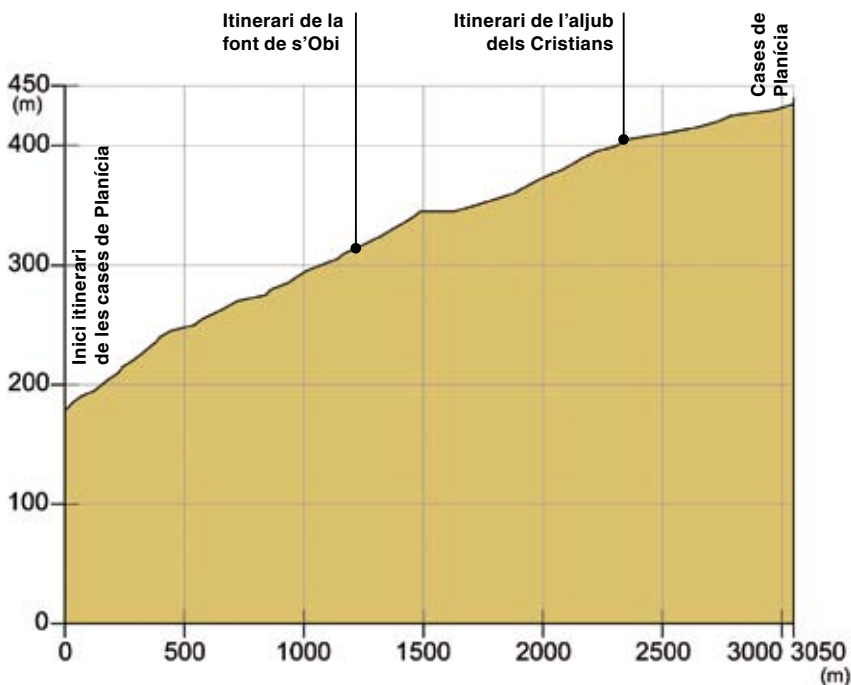
CATALÀ

Camí de les cases de Planícia

Paratge natural de la Serra de Tramuntana

Aquest itinerari recorre la finca pública de Planícia, inclosa dins el Paratge natural de la Serra de Tramuntana, en el terme municipal de Banyalbufar. Va des de l'entrada de la finca situada en el punt quilomètric 90.2 de la carretera de Pollença a Andratx (Ma-11) fins a les cases de possessió. Es pot connectar amb altres itineraris, especialment amb el de la font de s'Obi i el de l'aljub dels Cristians.

El recorregut és en pendent durant tot el camí. S'ha de fer a peu. Tot l'itinerari està senyalitzat.

Dificultat:

baixa.

Distància per recórrer:

3 quilòmetres
(només anada).

Durada mínima:

75 minuts
(només anada).

Vista des de les cases de Planícia (Foto: Gràcia Salas)

1. Una mica d'història

Abans de començar el recorregut vos contam una mica d'història de la possessió. Planícia ja apareix documentada com a tal en el segle XIV. En el segle XV l'alqueria era propietat dels germans Jaume i Gregori Johan. Posteriorment passà a mans de Francesc Sunyer Colomines, cavaller i ministre inquisitorial.

L'any 1732 era propietat del marquès de Campofranco. Sembla que a partir d'aquí la possessió escloua en l'abundor. Durant aquella època, a la possessió hi havia cases, tafona, molí de sang, un alambí per elaborar aiguardent i celler. Tenia hort i era dedicada a oliverars, garroverars, figuerals, vinyes i conreu de cereals. La vinya, sembrada per diferents llocs de la possessió, produïa fins a 20 somades de raïms. Una somada és una mesura basada en la càrrega que pot transportar una somera o mul equivalent a quatre sacs.

L'any 1938 a causa dels grans canvis socials i el declivi progressiu dels marquesos que ja havien anat seccionant la finca, la família Balle comprà Planícia i seguí amb la producció agrícola fins al segle XXI. Des del mes de febrer de 2009 la finca és propietat de la Comunitat Autònoma de Illes Balears i del Ministeri de Medi Ambient, i és gestionada pel Govern de les Illes Balears.

Portal principal de les cases de Planícia (Foto: Gràcia Salas)

2. De camí fins a les cases

Pins de Planícia (Foto: Gràcia Salas)

que foren els cartaginesos els qui ens ensenyaren l'art d'empeltar els ullastres, que creixen salvatges arreu de les nostres garrigues.

El camí per arribar a les cases de possessió s'inicia a la barrera d'entrada de la finca, ubicada a la carretera. En tot moment heu de seguir el camí asfaltat. Els primers revolts transcorren per una zona d'alzinar i pinar. En el creuament amb el GR (sender de gran recorregut) que prové d'Estellencs el paisatge canvia i ja comencen a haver-hi els primers oliverars.

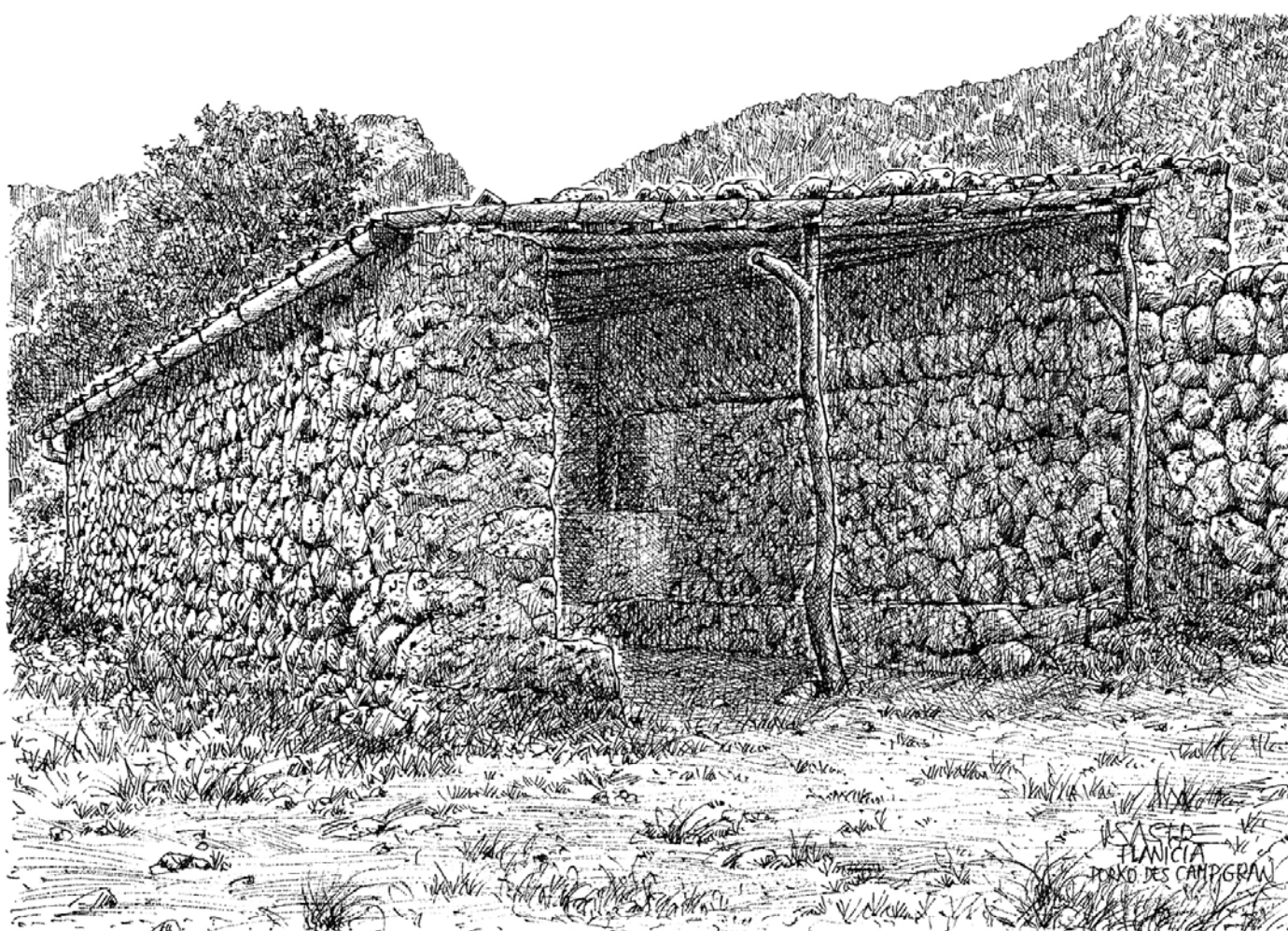
Antigament el producte més significatiu a les possessions de muntanya era l'oli. Les oliveres centenàries es troben arreu de les nostres contrades. Es diu

Continuam caminant i a mà esquerra veim l'inici de l'itinerari de la font de s'Obi. Un poc més enllà de mig camí arribam as Camp Gran. Segons els padrins de Banyalbufar, aquest lloc pla, planura o planícia, dona nom a aquesta possessió envoltada de muntanyes. Constitueix l'espai de conreu més gran de tot Planícia. Aquí hi havia les oliveres més velles de tota la finca. Amb els darrers senyors i coincidint amb el descens de producció d'oli, es varen arrabassar les oliveres per sembrar-hi pastures per a les ovelles.

A mà esquerra veim el porxo des Camp Gran, obert per un lateral. És una construcció de paret seca que ens pot servir d'aixopluc en cas d'un ruixat inesperat.

Passat es Camp Gran, poc després de l'inici de l'itinerari de l'aljub dels Cristians, s'alcen tres pins vers (*Pinus pinea*), catalogats com a arbres singulars l'any 2004. Dins la capçada, hi cria una parella de mussols banyuts (*Asio otus*).

A la partió dels sementers amb la zona de bosc, a una altitud de 420 metres, arribam a les cases. Des de la seva miranda es pot gaudir d'unes panoràmiques excepcionals sobre la zona costanera de Banyalbufar, Estellencs, Andratx i sa Dragonera. Vora l'edifici central de les cases trobam altres dependències d'ús agrícola i, més separada ja dins el camí des Rafal, la casa de les Collidores edificada per tal d'allotjar-hi les collidores d'oliva que venien dels pobles del Pla.

Porxo des Camp Gran (Dibuix: Vicenç Sastre)

3. Les cases de Planícia

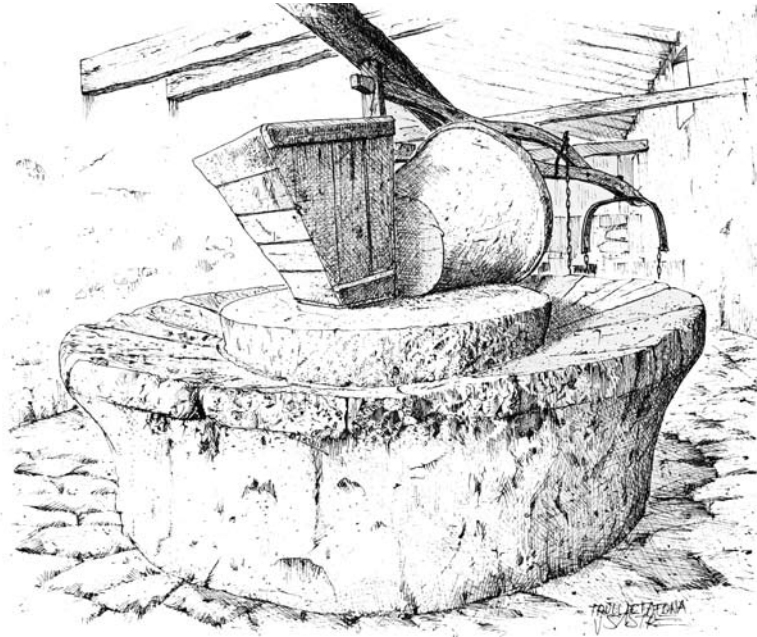
Les cases de possessió es troben a un lloc privilegiat al bell mig del vessant de tramuntana de la mola de Planícia. Es conserven en bon estat i constitueixen un dels millors exemples de cases de possessió que resten a la Serra de Tramuntana. L'any 1636 les cases es distribuïen en les estances següents: tafona, cuina, sala i botiga d'oli. El nombre d'estances i la categoria dels mobles indiquen que antigament foren modestes. A l'actualitat les edificacions de Planícia són complexes i presenten una disposició allargada, amb la façana principal orientada cap al nordoest. L'alçat és de dues plantes, excepte sobre el portal, on només n'hi ha una coronada per una balustrada.

El portal principal és d'arc rebaixat, flanquejat per dues finestres. Dóna accés a un vestíbul que condueix a una clastra petita i harmoniosa. Aquesta clastra coberta per un parral separa la casa dels senyors, a la dreta, més moderna, de la dels amos, a l'esquerra, més antiga. L'angle del fons esquerre de la clastra és ocupat per la cisterna.

Clastra de les cases (Foto: Gràcia Salas)

4. La tafona

Trull (Dibuix: Vicenç Sastre)

bigues, fet que li conferia un més que

Planícia és una de les possessions de Mallorca de més tradició olivarera. Pot presumir de tenir la seva pròpia tafona on, encara no fa molts anys, elaboraven l'oli que llavors distribuïen en el mercat.

A la paret esquerra es pot observar la data de construcció de la tafona, l'any 1724, quan també s'edificaren les cases dels amos. En aquell moment era considerada una tafona moderna. Comptava amb dues

Oliverar (Foto: Gràcia Salas)

Tafona (Foto: Gràcia Salas)

destacat prestigi. Durant el segle XX, amb els germans Balle com a propietaris, el sistema es va mecanitzar per tal d'agilitar el procés d'elaboració d'oli.

En aquesta tafona l'any 1944-45 es varen produir 12.794 litres d'oli. Aquesta es pot considerar una quantitat normal o més aviat baixa. Segons conta un informador, hi va haver un any de gran collita en què la quantitat d'oli envoltava els 72.000 litres.

La botiga d'oli, adjunta a la tafona, té les piques de triar i el safareig per emmagatzemar el líquid.

5. El procés d'elaboració de l'oli

El procés d'elaboració de l'oli, resumint i emprant els noms propis de les nostres mesures antigues, és el següent:

En la tremuja hi cabien 16 barcelles d'olives, que constituïen una trullada; solien fer-se 8 trullades per dia i per biga; cada trullada solia donar 8 quartans d'oli; 4 quartans d'oli eren una mesura o 16 litres; 3 mesures feien un odre; i 2 odres componien una somada o càrrega.

Els pagesos de Biniamar glosaven:

No puc fer molt llarga estada
perquè faç de tafoner
si em descuid ja no seré
a sa primera truiada.

Tal volta en un futur sigui possible tornar a elaborar oli a la tafona de Planícia.

Diccionari tafoner

Barcella: recipient que té la capacitat de dita mesura i serveix per mesurar. Set almuds no fan barcella: ho diuen d'una cosa que ret poc.

Bóta congrenyada: bóta cenyida per un congreny.

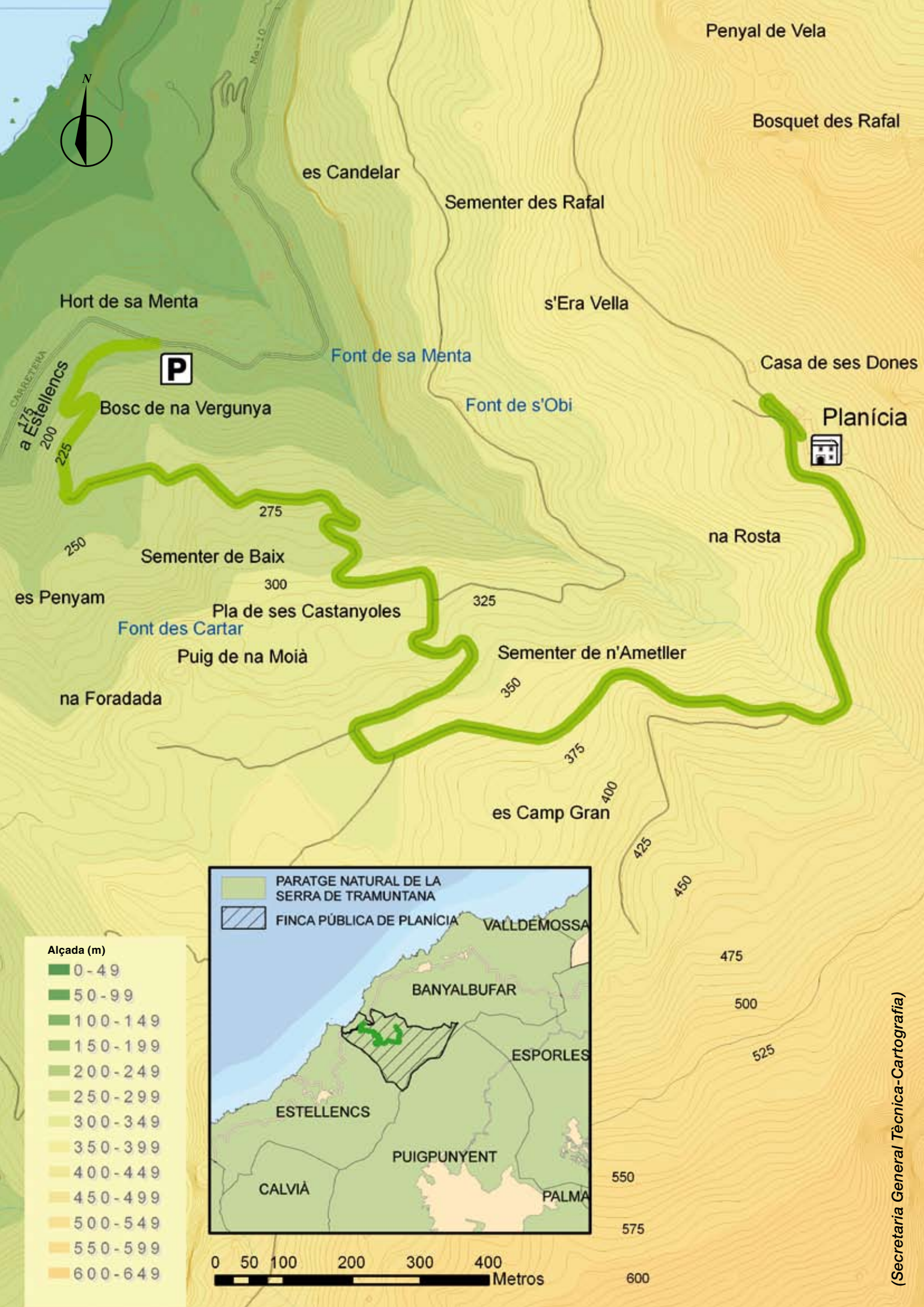
Congreny: cercol de fusta o de metall amb què se cenyeix un atuell per reforçar-lo, protegir-lo, etc.

Tremuja: caixa de fusta de forma piramidal invertida, on s'aboquen els materials que han de ser mòlts. Hi caben 16 barcelles d'olives.

Trull: conjunt d'enginyes on s'esclafen i s'esmicolen les olives. És sinònim de molí.

Trullada: quantitat d'oliva que es mol i que és suficient per a una premsada.

Quintar: pedra de forma cilíndrica, d'un metre de diàmetre per un altre d'alçada aproximadament, que pesa unes dues tones. Aquest quintar fa baixar o pujar a voluntat, en un sentit o en l'altre, els creuers o travessers.

Penyal de Vela

Bosquet des Rafal

es Candelar

Sementer des Rafal

Hort de sa Menta

s'Era Vella

Font de sa Menta

Casa de ses Dones

Bosc de na Vergunya

Font de s'Obi

Planícia

na Rosta

Sementer de Baix

Font des Cartar

Pla de ses Castanyoles

Puig de na Moia

Sementer de n'Ametller

na Foradada

es Camp Gran

Alçada (m)

- 0 - 49
- 50 - 99
- 100 - 149
- 150 - 199
- 200 - 249
- 250 - 299
- 300 - 349
- 350 - 399
- 400 - 449
- 450 - 499
- 500 - 549
- 550 - 599
- 600 - 649

0 50 100 200 300 400 Metros

550

575

600

475

500

525

450

400

375

350

325

275

250

225

200

175